

Bryssel den 22.11.2018
COM(2018) 757 final

RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL RÅDET OCH EUROPAPARLAMENTET
om utvecklingen av vegetabiliska proteiner i Europeiska unionen

1 INLEDNING

Produktion och inköp av vegetabiliska proteiner för den jordbruksbaserade livsmedelssektorn har upprepade gånger utlöst politisk debatt på EU-nivå. Syftet med denna rapport är att uppfylla det åtagande som kommissionen gjorde under antagandeprocessen för förordning (EU) 2017/2393, om att se över utbudet av och efterfrågan på vegetabiliska proteiner i EU och utforska möjligheterna att ytterligare utveckla produktionen av dem på ett ekonomiskt och miljövänligt sätt.

I april 2018 antog dessutom Europaparlamentet en rapport med förslag om en europeisk strategi för att främja europeiska proteingrödor¹.

I denna rapport sammanfattas det arbete som kommissionen har utfört som svar på detta åtagande, genom en analys av proteinsektorn i EU. Processen omfattade en undersökning i vilken berörda parter och företrädare för medlemsstaterna deltog, fyra expertworkshoppar i Belgien, Rumänien, Frankrike och Nederländerna, bilaterala diskussioner i medlemsstaterna samt en extern studie om marknadspotentialen för EU-odlade vegetabiliska proteiner.

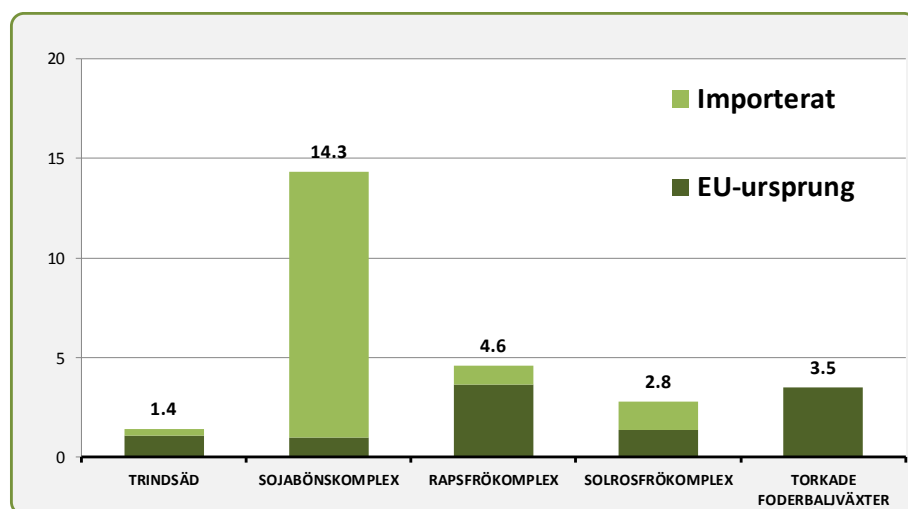
2 UTBUD AV OCH EFTERFRÅGAN PÅ VEGETABILISKA PROTEINER I EU

Rapporten inriktas på proteinrika grödor med en råproteinhalt på över 15 % (oljeväxtfrön: rapsfrön, solrosfrön och sojaböner; trindsäd: bönor, ärtor, linser, lupiner osv.; foderbaljväxter: främst alfalfa och klöver), som står för runt en fjärdedel av EU:s totala utbud av råproteingrödor.

Även om spannmål och gräsmark avsevärt bidrar till EU:s totala utbud av vegetabiliska proteiner ingår de inte i denna rapport på grund av sin låga proteinhalt respektive låga marknadsrelevans.

I balansräkningen för protein i EU 2016/2017 uppgick EU:s efterfrågan på vegetabiliska proteiner till runt 27 miljoner ton råprotein (diagram 1). Fodermarknaden är den överlägset viktigaste avsättningsmöjligheten (93 % i volym²) och försörjs främst av oljekakor³.

Diagram 1 EU:s användning 2016/2017 av proteiner och proteinkällor (i miljoner ton råprotein)

Källa: EU-kommissionen. "Komplex" omfattar mjöl, frön och bönor.

¹ 2017/2116(INI).

² Baserat på expertuppskattningar (Agrosynergy 2018, kommande).

³ 2016/2017 EU Protein Balance Sheet.

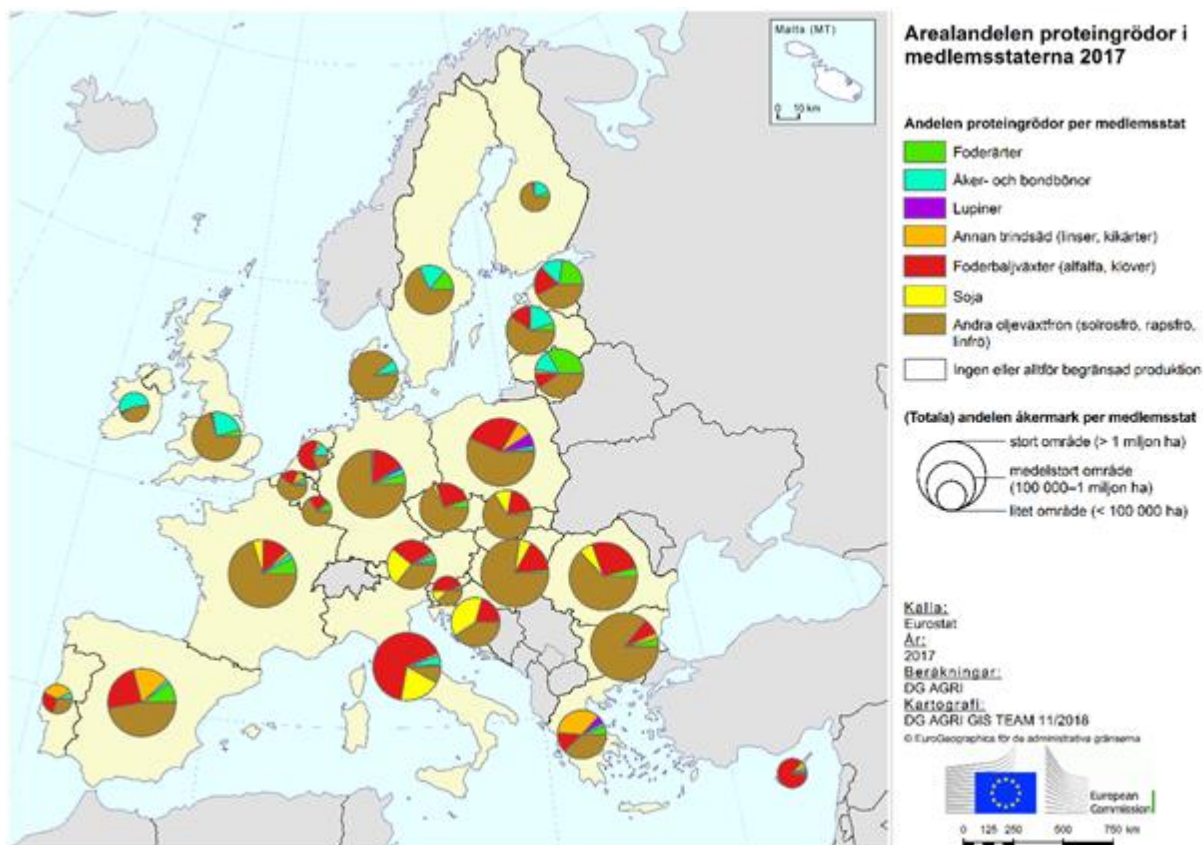
EU:s självförsörjningsgrad varierar stort beroende på proteinkällan (79 % för rapsfrö, 42 % för solrosfrö och 5 % för soja). EU importerar därför årligen runt 17 miljoner ton råprotein (varav 13 miljoner ton är sojabaserat och motsvarar 30 miljoner ton sojaekvivalenter). Importen sker i första hand från Brasilien, Argentina och USA. EU importerar även 1,5 miljoner ton råprotein från solrosfrö och upp till 1 miljon ton rapsfrö, båda huvudsakligen från Ukraina.

Sojaområdet i EU har fördubblats till nästan 1 miljon hektar sedan reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken 2013, med en EU-produktion på 2,8 miljoner ton under 2018. De största sojaproducenterna är Italien, Frankrike och Rumänien.

Trindsäd visar en liknande positiv trend: sedan 2013 har produktionen nästan tredubblats i EU och nådde 6 miljoner ton (2,6 miljoner hektar) 2018. Trindsäd utgörs främst av foderärter och bondbönor, medan linser och kikärter bara odlas i begränsade arealer. Frankrike, Spanien och Litauen är de största producenterna av foderärter, medan Förenade kungariket och Frankrike odlar bondbönor.

För rapsfrö – EU:s mest odlade oljeväxtfrö – har arealen ökat med 66 %, från 4,1 till 6,8 miljoner hektar mellan 2003 och 2018. EU-produktionen har nått 20 miljoner ton – främst på grund av efterfrågan på biodiesel (direktivet om förnybar energi). Dess biprodukt (rapsfrömjöl) är en viktig källa till proteinrikt foder. De största rapsfröproducenterna är Frankrike, Tyskland och Polen.

Diagram 2 Arealandel proteingrödor i medlemsstaterna under 2017

Källa: Eurostat

Livsmedelsmarknaden för vegetabiliska proteiner är liten (7 % i volym), men potentiellt mycket lönsam. Under 2017 konsumerades nästan 3 miljoner ton i EU: ärtor, bondbönor, linser, kikärter, annan trindsäd och sojabönor. EU importerar cirka 1 miljon ton trindsäd för

livsmedel, särskilt kikärtor och linser. När det gäller foderarter och bondbönor är EU nettoexportör.

3 UTVECKLING INOM MARKNADSSEGMENT I EU

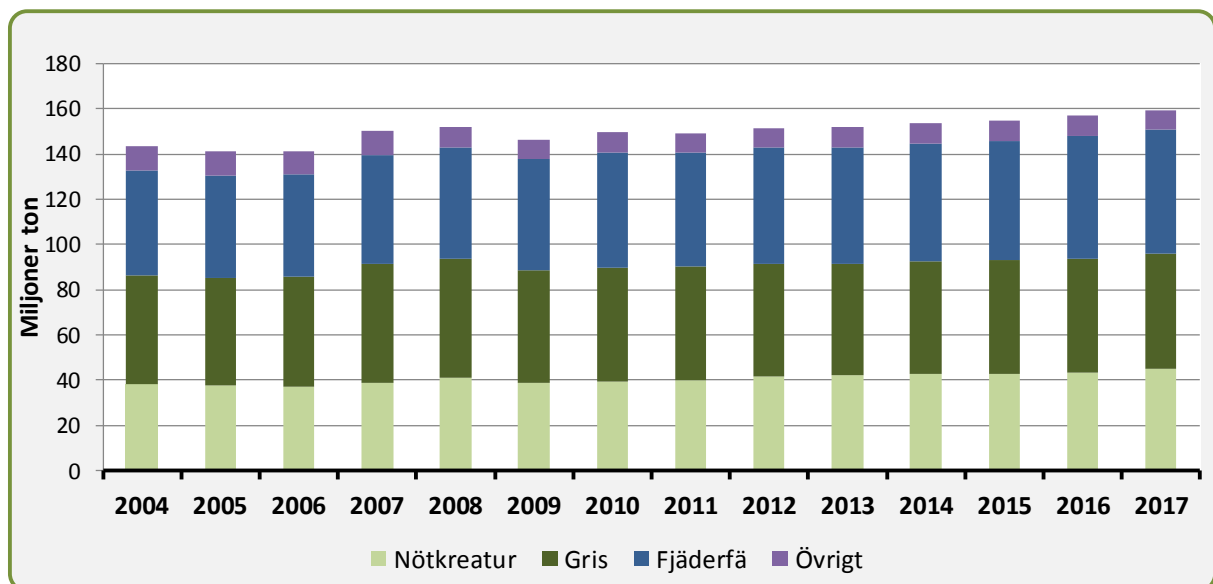
Marknaden för vegetabiliska proteiner är uppdelad i tre olika segment: konventionellt foder, högvärdigt foder och livsmedel – vart och ett med sina egna ekonomiska, sociala och miljömässiga egenskaper.

3.1 Konventionella foderblandningar

Foderblandningsmarknaden är den överlägset största marknaden för vegetabiliska proteiner. Två tredjedelar av marknaden är för fjäderfä (35 %) och grisar (33 %), medan idisslare (nötkreatur, får och getter) står för 28 %⁴. Foder för fjäderfä och mjölkcor är den främsta drivkraften bakom den årliga tillväxten på 1 % (Diagram 3), medan tillväxten för grisfoder har stagnerat.

Tillväxthastigheten förväntas förbli positiv fram till 2030⁵, men bara med 0,3 % per år.

Diagram 3 Användning av foderblandningar i EU (2004–2017)

Källa: FEFAC Compound Feed Production (1989–2017)

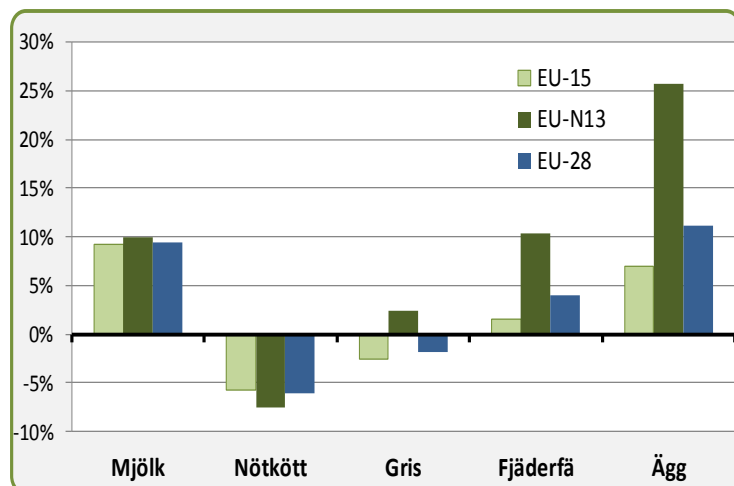
Marknaden för konventionella foderblandningar är starkt prisstyrd. Jordbrukare med djurhållning fokuserar på ”valuta för pengarna” för att tillgodose djurens näringsbehov (halten av proteiner och aminosyror).

Sojaskrå är en viktig ingrediens i foderblandningarnas sammansättning, eftersom det har höga halter av både proteiner (över 40 %) och aminosyror och är tillgängligt året om, vilket minskar behovet av regelbunden omformulering. Tillväxtutsikterna för EU-odlade vegetabiliska proteiner är begränsade till marknaden för konventionella foderblandningar.

⁴ Europeiska sammanslutningen för tillverkare av sammansatt foder (FEFAC) (2017): statistisk årsbok.

⁵ 2018 års EU-prognos på medellång sikt för jordbruket, kommande (december 2018).

Diagram 4 Förväntad årlig tillväxt för animaliska produkter i EU 2017–2030, totalt och efter region

En annan viktig trend är den relativa förflyttningen av konventionell animalieproduktion till Östeuropa, närmare bestämt till Polen (särskilt fjäderfä) och i viss utsträckning Ungern och Rumänien (diagram 4), där produktionskostnaderna är lägre.

Denna förflyttning skulle kunna stimulera efterfrågan på EU-odlade vegetabiliska proteiner, eftersom dessa regioner sammanfaller med deras största produktionsarealer.

Källa: 2018 års EU-prognos på medellång sikt för jordbruket (kommande)

3.2 Premiumfoder

Konsumenter i EU har blivit allt mer medvetna om hur animaliska produkter produceras. De kräver högre standarder för djurskydd, miljöpåverkan (klimatförändringar/avskogning) och produktionstyp (baserad på ekologiskt eller icke genetiskt modifierat foder och regionala försörjningskedjor).

Som svar på detta har olika marknadssegment för premiumfoder uppstått i EU.

Tabell 1 Andel icke genetiskt modifierat foder i vissa medlemsstater (2012)

Medlemsstat	Fjäderfä	Gris	Nötkreatur	Totalt
Tyskland	49 %		9 %	
Förenade kungariket	28 %			
Ungern	100 %	100 %	100 %	
Italien	15 %	5 %	11 %	
Frankrike	10 %	7 %	19 %	
Sverige	100 %	100 %	91 %	
Österrike	85 %	5 %	56 %	
Polen	5 %			
Irland	38 %			
Danmark	28 %			
EU	19 %	5 %	8 %	11 %

Källa: *Markets for non-Genetically Modified, Identity Preserved soybean in the EU, JRC, 2015*

Denna trend ses tydligast för produkter från djur som har utfodrats med icke genetiskt modifierat foder: I t.ex. Tyskland var 9 % av nötkreatursfodret icke genetiskt modifierat 2012 (tabell 1), medan VLOG-certifierad⁶ mjök nådde en marknadsandel på över 40 % under 2017. I Österrike är utvecklingen liknande för ett antal djurhållningssektorer.

⁶ VLOG (*Verband Lebensmittel Ohne Gentechnik*) är en tysk organisation som certifierar och utfärdar märkningen *Ohne Gentechnik* för icke genetiskt modifierade produkter.

I nuläget är det dessvärre svårt att göra en utförligare analys av denna utveckling, till följd av att det saknas fullständiga uppgifter om premiumfoderssegmenten på EU-nivå.

Diagram 5 Den österrikiska marknadssituationen

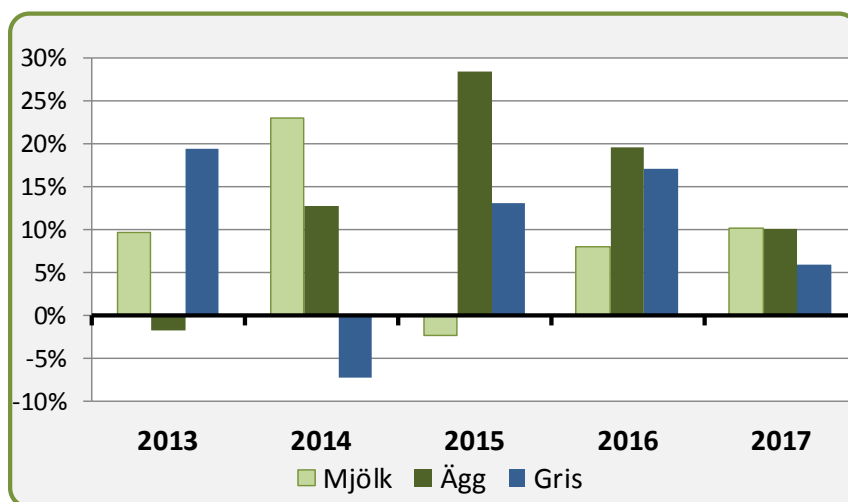
	SEGMENT EKOLOGISKT	ICKE GENETISKT
Nötkreatur	21 % av nötkreatur	-
Mjölk	15 % av mjölk	100 % av mjölk
Värphöner	12 % av värphöner	~80–90 % av ägg
Slaktkycklingar	10 % av slaktkycklingar	~100 % av kycklingar
Grisar	2 % av grisar	8 % av grisar
Sojalivsmedel	-	100 %

Detta skapar ekonomiska möjligheter för EU-odlat foder, som per definition är icke genetiskt modifierat. Pristillägget för icke genetiskt modifierad soja är runt 80–100 euro per ton, delvis för att täcka den lägre avkastningen och de högre kostnaderna, men också på grund av den begränsade tillgången. Endast 9 miljoner ton handlas globalt som icke genetiskt modifierad soja⁷, vilket motsvarar 6 % av den globala handeln med sojaböner.

Den ekologiska produktionen visar också en hög tillväxthastighet vad gäller EU:s animalieproduktion, tack vare växande efterfrågan på över 10 % om året i genomsnitt.

Källa: Fallstudie Österrike, Agrosynergy (2018 – kommande)

Diagram 6 Årlig tillväxt för EU:s ekologiska animalieproduktion

Källa: Eurostat

Under 2016 var 3 % av mjölken i EU ekologisk. Denna andel förväntas ha vuxit till 10 % 2030. I fem medlemsstater (Österrike, Sverige, Danmark, Lettland och Grekland) har marknadsandelarna redan överstigit 10 % (tabell 2).

⁷ Rabobank: *Decommoditising Soy*, rapport från maj 2018.

Tabell 2 Ekologisk mjölkproduktion 2017 (*2016)

Medlemsstat	Marknadsandel på den totala mejerimarknaden	Ekologisk produktion (ton)	Genomsnittlig tillväxt under tre år
Österrike	19 %	612 629	13 %
Sverige	15 %	414 233	4 %
Lettland	12 %	96 549	3 %
Grekland	10 %	57 289	2 %
Danmark	10 %	541 404	4 %
Tyskland	3 %	939 080	11 %
Frankrike*	2 %	611 450	6 %
Nederländerna	2 %	247 795	7 %
EU*	3 %	4 501 983	11 %

Källa: GD Jordbruk och landsbygdsutveckling

jordbruksföretagens egen foderproduktion, så att deras självförsörjningsgrad för foder blir tillräckligt hög.

Den ekologiska animalieproduktionens tillväxt har en direkt inverkan på produktionen av ekologisk trindsäd och andra proteingrödor för foder, med en tillväxthastighet på 11 % per år (Tabell 3). Denna trend kommer sannolikt att fortsätta och kan även komma att öka ytterligare.

För idisslare gynnar den ekologiska produktionens tillväxt dessutom gräsutfodringssystem och

Tabell 3 Areal för ekologisk trindsäd och ekologiska proteingrödor (2016)

Medlemsstat	Hektar (omställda och under omställning)	Andel ekologisk åkermark	Genomsnittlig tillväxt under tre år
Frankrike	85 827	10 %	17 %
Italien	43 986	5 %	21 %
Spanien	38 057	8 %	-4 %
Tyskland	37 863	8 %	11 %
Litauen	30 131	21 %	3 %
Finland	15 526	7 %	15 %
Österrike	14 274	7 %	3 %
Sverige	14 221	3 %	10 %
Polen	12 173	3 %	29 %
Övriga	44 963	3 %	15 %
EU	337 021	6 %	11 %

Källa: Eurostat

Den starka utvecklingen av kedjor för premiumfoder är en viktig motor bakom EU-odlade vegetabiliska proteiner.

Den allt större efterfrågan på icke genetiskt modifierat foder innebär möjligheter för EU-jordbrukare som odlar sojaböner, eftersom tillgången utanför Europa för närvarande är begränsad.

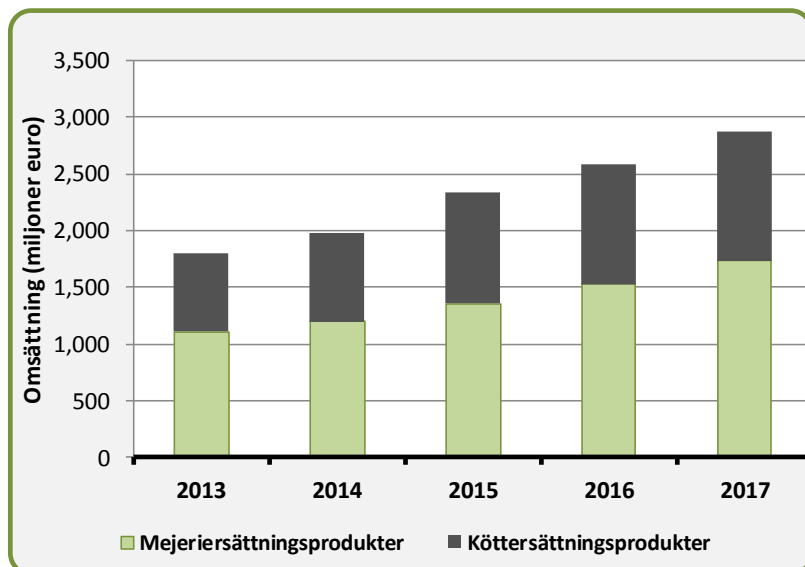
3.3 Livsmedelssegment

Människors intag av vegetabiliska proteiner är på uppgång i många EU-regioner, i synnerhet i Väst- och Nordeuropa. Marknaden för kött- och mejeriersättningsprodukter är särskilt lovande, med en årlig tillväxt på 14 % respektive 11 % (diagram 7).

Detta segment är inte längre en nischmarknad, utan en marknad som omfattar stora livsmedelsföretag och stora återförsäljare med egna varumärken. Omkring 90 % av

köttersättningsprodukterna konsumeras av s.k. flexitarianer⁸. Återförsäljare saluför ofta produkter som är baserade på vegetabiliska proteiner på samma butikshyllor som traditionella kött- och mejeriprodukter.

Diagram 7 Omsättning av kött- och mejeriersättningsprodukter i EU (2013–2017)

Källa: GD Jordbruk och landsbygdsutveckling, baserat på Euromonitor

Marknaden för trindsäd för livsmedel i EU gynnas av innovationer i förkokningsprocesser, införlivandet av trindsäd i färdigmat och utvecklingen av nya typer av trindsäd, såsom edamame.

Trindsäd gynnas också av konsumenternas ökande intresse för regionala produkter. Lokala beteckningar på trindsäd med egenskaper kopplade till produktionsplatsen kan registreras som skyddade geografiska beteckningar eller ursprungsbeteckningar.

För närvarande erkänns nära 40 typer av trindsäd från åtta olika medlemsstater: Spanien (t.ex. Arnuña-linser), Italien, Frankrike (t.ex. de gröna linserna Le Puy), Grekland (t.ex. Santorini-bondböner), Sverige, Lettland, Österrike och Polen. Dessa produkter säljs vanligtvis till högre pris än vanliga produkter.

Livsmedelsmarknaden för vegetabiliska proteiner ser just nu tvåsiffrig tillväxt. För att få en bättre överblick behövs dock mer uppgifter för att följa denna utveckling.

I två av de workshoppar som hållits för att ge underlag för denna rapport (om försörjningskedjor och marknadssegment) framhövdes vikten av väl fungerade försörjningskedjor i livsmedelssegmentet.

⁸ EU-expertworkshoppen *Market Segments in Plant Proteins*.

Tabell 4 Sammanfattning – de tre segmentens särdrag

Konventionellt foder	Premiumfoder	Livsmedel
Pris som den främsta drivkraften bakom saluförda foderkvoter	Efterfrågan från konsumenter (hälsa, miljö, kvalitet och produktionssystem)	Förändrade kostvanor med allt fler flexitarianer, växande popularitet för kost som är rik på trindsäd (t.ex. etnisk mat)
Halt av proteiner och aminosyror för att tillgodose djurens näringsbehov	Produkter med mervärde (skapa extra marginaler för producenten, använda varumärken för att fastställa marknadsandelar)	Fleråriga åtaganden för att utveckla försörjningskedjor för livsmedelsprodukter (regionala/europeiska inköpskällor)
Tillgång (under hela året), begränsning av kostnader för omformulering	Frivillig märkning, som ökar öppenheten vad gäller ursprung och produktionsmetod	Forskning om smak samt smidigare och snabbare beredning/tillagning
Intensifiering av animalieproduktion i Östeuropa, närmare EU:s sojaproduktionsområden och längre bort från de största importnaven	Växande efterfrågan på hållbart producerade mejeriprodukter, ägg och kött, också från djur som utfordrats med icke genetiskt modifierat foder och foder från regionala källor	Tvåsiffrig årlig tillväxttakt, som stöds av förbättrad tillgång i snabbköp
Stagnerande tillväxttakt för konventionella marknader, medan premiummarknaderna växer ytterligare	Den ekologiska efterfrågan förväntas växa ytterligare och spridas över ett större område, t.ex. för mejeriprodukter	Blir allt vanligare i och med att både stora livsmedelsföretag och livsmedelsgrupper (snabbköp) börjar erbjuda alternativ
Mycket stora volymer men begränsade avsättningsmöjligheter för EU-odlade proteingrödor	Marknad med stor tillväxtpotential på kort och medellång sikt och relativt stora volymer i befintliga försörjningskedjor som kräver justeringar	Högst vinstmarginaler för jordbrukare, men mycket små volymer och ofta behov av att försörjningskedjor upprättas

4 BALJVÄXTERS AGRONOMISKA, MILJÖMÄSSIGA OCH KLIMATMÄSSIGA FÖRDELAR

Baljväxter (trindsäd, soja och foderbaljväxter som alfalfa och klöver) är växter som bidrar till kvävefixering, eftersom deras rotknölar innehåller den symbiotiska bakterien *Rhizobium*, som producerar kväveföreningar.

Kväve är en viktig beståndsdel i protein och ett nödvändigt näringsämne för växter. Baljväxter i växelbruk brukar minska behoven av mineraliska och organiska kvävehaltiga gödselmedel, som står för 25 % av jordbrukets totala direkta utsläpp av växthusgaser i EU⁹.

Att låta baljväxter ingå i långsiktiga växelbrukssystem har vissa positiva effekter på jordmånsförhållandena. Markens kollager spelar en viktig roll i kolcykeln, jordens bördighet och växtutvecklingen och är därför viktig i globala klimatmodeller och jordbrukssystem.

Högre avkastningar kan därför observeras för vissa grödor som odlas efter baljväxter – avkastningar av vete, majs eller rapsfrö kan stiga med 10 % jämfört med efter spannmål. Även spannmålets kvalitet förbättras (t.ex. högre proteinhalt eller lägre mykotoxinkontaminering) när de odlas efter en baljväxt.

Att låta baljväxter ingå i växelbruk minskar dessutom skadedjurspåverkan eftersom det avbryter flera skadedjurscykler som drabbar spannmål. Baljväxterna utsätts dock också för särskilda skadedjur.

⁹ Pérez Domínguez, I. et al (2016): *An economic assessment of GHG mitigation policy options for EU agriculture* (EcAMPA 2). JRC:s vetenskapliga och politiska rapport.

De flesta baljväxter är mycket attraktiva för bin, och de används ofta som skydd av andra vilda djur och kan därför ha en positiv effekt på den biologiska mångfalden i jordbruk med begränsad användning av insatsmedel. Alfalfa och klöver har dessutom en gynnsam inverkan på ogräshanteringen för efterföljande grödor och kan därför leda till nedsatt eller ingen användning av ogräsbekämpningsmedel.

För att förverkliga dessa miljömässiga fördelar är sunda jordbruksmetoder en förutsättning. Många baljväxter har relativt krävande produktionssystem, och baljväxter drabbas av perioder med låg avkastning och mer osäker avkastning än spannmål eller rapsfrö.

Dessa problem med avkastningen är ett stort hinder för ytterligare utökning och ett huvudmål för att förbättra produktionen av proteingrödor. Bristande förädlingsresurser och kunskapsluckor (dålig agronomisk expertis, otillräckligt samarbete mellan jordbrukare och andra aktörer osv.) är skälen till att endast 3 % av EU:s åkermark i nuläget används för baljväxter, trots deras agronomiska och miljömässiga fördelar.

5 FORSKNING OCH INNOVATION PÅ EU-NIVÅ

Den nuvarande EU-ramen för forskning och innovation stöder innovation genom det europeiska innovationspartnerskapet för hållbarhet och produktivitet inom jordbruket (EIP-AGRI), genom två finansieringskällor: det europeiska forskningsprogrammet Horisont 2020 och landsbygdsutvecklingsprogrammen, som stöder verksamhetsgrupper och innovationsstödande tjänster (se diagram 8).

Diagram 8 EIP-AGRI – koppling mellan Horisont 2020 och den gemensamma jordbrukspolitiken

Baljväxter har gynnats av forskningsprojekt av olika omfattning. De pågående Horisont 2020-projekten bygger på tidigare projekt om förädlingsfrågor som rör biotisk/abiotisk stress, användning av livsmedel/foder och miljötillgångar vad gäller baljväxter. Syftet med projekten är att undersöka övergångar till hållbara och konkurrenskraftiga produktionssystem och värdekedjor för baljväxter i EU, samt förädlingsstrategier och livsmedelsegenskaper.

Under 2018 började det tematiska nätverket *Legumes Translated* att samla in befintliga kunskaper och bästa praxis om hållbara odlingsystem och värdekedjor för baljväxter. Det europeiska innovationspartnerskapet för hållbarhet och produktivitet inom jordbruket organiserade en fokusgrupp om proteingrödor, som utarbetade en rapport¹⁰.

För att ta itu med mer lokala frågor finansierar de flesta medlemsstater verksamhetsgrupper inom sina landsbygdsutvecklingsprogram. Flera av dessa täcker proteingrödor (ekosystemtjänster som stöds av baljväxter, växtodling samt användning av foder och livsmedel), t.ex. följande grupper:

10 <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/publications/eip-agri-focus-group-protein-crops-final-report>

- Säkra och öka produktionen av ärtor, lupiner och bondbönor i Bretagne (Frankrike).
- Förbättra fodersystem (inkl. alfalfa) för produktionen av osten med den skyddade ursprungsbeteckningen Parmigiano Reggiano (Italien).

Baljväxter spelar en mycket viktig roll i tvärgående frågor som rör diversifiering av grödor, hållbar markvård och näringsämnenas cykler, som också hanteras av forskning och innovation. Genom alla dessa verksamheter har tillvägagångssätt med flera aktörer och övergripande tillvägagångssätt väglett och kommer att vägleda verksamheter inom forskning och innovation i förslagen till Horisont Europa och den gemensamma jordbrukspolitikens framtid. Forskning och innovation kan bidra till att göra dessa grödor mer konkurrenskraftiga, men det förutsätter att samtidigt utveckla avsättningsmöjligheter, samordna försörjningskedjor och förbättra produktionstekniken.

6 EU:S POLITISKA INSTRUMENT OCH MEDLEMSSTATERNAS INITIATIV

6.1 Huvudsakliga instrument inom den gemensamma jordbrukspolitikens stöd för proteingrödor

Den nuvarande gemensamma jordbrukspolitikens tillhandahåller flera instrument som direkt eller indirekt erkänner fördelarna med baljväxter ur miljösynpunkt, eller upprätthåller och stöder produktionen av proteingrödor i EU, t.ex. följande:

- Miljöanpassning – genom möjligheten att odla vissa kvävebindande grödor som gynnar den biologiska mångfalden i områden med ekologiskt fokus samt ett krav på diversifiering av grödor.
- Landsbygdsutvecklingsprogram – t.ex. genom åtgärder för miljö- och klimatvänligt jordbruk, kunskapsöverföring, rådgivningstjänster, samarbete och innovation samt investeringsinstrument.
- Frivilligt kopplat stöd – som kan ges till sektorer som genomgår särskilda svårigheter och för att upprätthålla nuvarande produktionsnivåer.

Tillsammans med en positiv marknadsmiljö har dessa åtgärder bidragit till en positiv trend de senaste åren och till en ökad EU-produktion av proteingrödor.

Alla medlemsstater (förutom Danmark) låter jordbrukare uppfylla sina skyldigheter vad gäller områden med ekologiskt fokus genom att odla kvävebindande grödor (8,3 miljoner hektar, dvs. 15 % av åkermarken under 2017). Kvävebindande grödor har varit den mest deklarerade typen av ekologiskt fokus (37 % av alla områden med ekologiskt fokus).

Flera medlemsstater har kompletterande krav på grödor som odlas före och efter kvävebindande grödor i dessa områden, för att se till att den biologiska mångfalden gynnas. Effekterna för den biologiska mångfalden håller för närvarande på att utvärderas¹¹.

Möjligheterna att använda åtgärder inom ramen för landsbygdsutvecklingsprogrammen för att stödja proteingrödor är mycket vida. Med tanke på programmets art och stora antal innehåller denna rapport inga försök att kvantifiera användningen av dem. I stället anges exempel på hur några av dem lämpar sig för att stödja proteingrödor.

¹¹ Evaluation of the impact of the CAP on habitats, landscapes and biodiversity (kommande).

Proteingrödor ingår i några åtgärder för miljö- och klimatvänligt jordbruk. Medlemsstaterna kan ge jordbrukare stöd för att införa proteingrödor i växelbruk eller upprätthålla växttäckan för att förbättra jordmåns- och vattenkvaliteten i fastställda områden.

Under programperioden 2014–2020 har över 3 miljoner hektar använts för växelbruk och diversifiering av grödor. I t.ex. Vallonien ger växelbruk med blandningar av spannmål och minst 20 % baljväxter rätt till stöd, under förutsättning att inga gödselmedel eller bekämpningsmedel används.

Tyskland har en åtgärd för miljö- och klimatvänligt jordbruk för att stödja växelbruk i åkerbruk, på villkor att minst 10 % baljväxter ingår.

Tabell 5 Medlemsstaternas anmälningar om användning av frivilligt kopplat stöd (X) och områden med ekologiskt fokus (gröna fält) för olika proteingrödor under 2019

Medlemsstat	Ärtor	Bondbönor	Kikärter	Lupiner	Alfalfa	Sojabönor	Oljeväxtfrön (andra än sojabönor)	Frivilligt kopplat stöd* (ha)
AT								
BE								
BG	X	X	X	X	X	X		102 356
CY								
CZ	X	X		X	X	X		134 000
DE								
DK								
EE								
EL	X	X	X	X	X	X		151 058
ES	X		X	X	X	X	X	943 046
FI	X	X		X				176 570
FR	X	X			X	X		2 206 061
HR	X	X		X	X	X		70 000
HU	X	X	X	X		X		261 070
IE	X	X		X				4 500
IT	X	X	X	X		X	X	602 522
LV	X	X		X	X	X	X	38 449
LT	X	X		X	X			101 400
LU	X	X	X	X	X			800
MT								
NL								
PL	X	X	X	X	X	X		298 675
PT								
RO					X	X		426 360
SE								
SK	X	X				X		430 104
SI								
UK								

* Frivilligt kopplat stöd: fastställt antal hektar utifrån historisk produktionsareal 2009–2013.

Stöd för ekologiskt jordbruk inom landsbygdsutvecklingsprogrammen kommer sannolikt att få stor inverkan på utvecklingen av proteingrödor i EU, eftersom ekologiskt jordbruk är beroende av baljväxter för kväve och jordbruksföretagens egen foderproduktion.

Kunskapsöverföring och rådgivningsåtgärder kan användas för att öka medvetenheten om agronomiska och miljömässiga fördelar med växelbrukssystem och för att ge jordbrukare rådgivning. Samarbetsåtgärder främjar samspelet mellan jordbrukare och andra aktörer, t.ex. för att upprätta och utveckla korta försörjningskedjor och lokala marknader.

Medlemsstaterna kan också använda andra åtgärder i dessa program som stöder investeringar i materiella tillgångar, i syfte att ändra produktionsinriktningen, t.ex. mot proteingrödor.

Enligt direktstödsystemet får medlemsstaterna bevilja frivilligt kopplat stöd till sektorer som hamnat i svårigheter, så att de kan upprätthålla nuvarande produktionsnivåer. Oljeväxtfrön, trindsädesslag och andra proteingrödor är stödberättigade enligt detta system.

Under 2019 kommer 16 medlemsstater att stödja proteingrödor med frivilligt kopplat stöd. Nästan 12 % av budgeten för det frivilliga stödet tilldelas proteingrödor. Stödnivåerna varierar från 35 till 660 euro per hektar (i genomsnitt 79 euro per hektar).

Under 2017 ingick proteingrödor i erkända producentorganisationers verksamhet i 222 fall¹². De flesta av dessa organisationer håller på att förbättra försörjningskedjan och marknadstillträdet och använder undantag från EU:s konkurrensregler för gemensam saluföring.

Tretton medlemsstater planerar att dela ut trindsäd till barn, som en del av EU:s skolprogram under kommande år (baserat på nationella strategier som medlemsstaterna har lämnat in).

6.2 Exempel på medlemsstaternas initiativ

Genom delvis användning av EU:s politiska instrument har Tyskland, Frankrike (i samarbete med en branschorganisation) och Polen¹³ inrättat nationella planer för att stödja odling av proteingrödor.

Tyskland	Frankrike	Polen
<i>Nätverk av mönsterjordbruk, åtgärd för miljö- och klimatvänligt jordbruk och dialog mellan berörda parter</i>	<i>Förstärkning av försörjningskedjor, värdeskapande genom certifiering, forskning</i>	<i>Ökad användning av inhemskt protein för djurfoder</i>
Forsknings- och innovationsprogram tillsammans med nätverk av mönsterjordbruk för soja (över 100 jordbruk), ärtor och bönor (över 75 jordbruk) och lupiner (över 50 jordbruk), både ekologiska och konventionella. Dessa nätverk provar växtsorter och överför kunskap mellan	Fokus på att skapa och förstärka försörjningskedjor, både för foder och livsmedel. Mål för produktion (500 000 hektar proteingrödor fram till 2022, med 10–20 % bättre avkastning) och miljö (20–30 % mindre användning av bekämpningsmedel och utsläpp av växthusgaser).	Fleråriga forsknings- och utvecklingsprogram för att öka produktionen av inhemskt odlade vegetabiliska proteiner med hjälp av forskning (förädling, sortanpassning, jordbruksmetoder, utveckling av försörjningskedjor och förbättrad användning av protein i djurfoder).

¹² Ecorys (2018): *Study on Producer Organisations and their activities in the olive oil, beef and veal and arable crops sectors*.

¹³ Tyskland: *Beans, Peas & Co. The Federal Ministry of Food and Agriculture's Protein-Crop Strategy for promoting the cultivation of pulses in Germany*, sedan 2012, Frankrike: *Plan de filière 2018-2022*,

Polen: Öka användningen av inhemska vegetabiliska proteiner för djurfoder och producera animaliska produkter av hög kvalitet inom ramen för hållbar utveckling – 2016–2020.

<p>ekologiska och konventionella jordbrukare.</p> <p>Åtgärd för miljö- och klimatvänligt jordbruk för att stödja växelbruk med baljväxter.</p> <p>En plattform för dialog mellan berörda parter om hållbarare proteinfoder.</p>	<p>De huvudsakliga delarna är forskning och innovation, förbättrat utnyttjande av produkter av typen hela produkter samt certifieringssystem.</p>	<p>Huvudmålet är att minska beroendet av sojaimport.</p>
---	---	--

Danmark, Österrike och Nederländerna har lanserat initiativ för att främja vegetabiliska proteiner. I Danmark publicerade den nationella bioekonomipanelen sina rekommendationer om proteinernas framtid¹⁴ under våren 2018. Rekommendationerna är nära kopplade till uppnåendet av miljömålen i vattendirektivet, genom att minska växthusgasutsläpp och bekämpningsmedelsanvändning. Fokus ligger på forskning och utveckling, från extraktion av proteiner från gräs, bondebönor och andra proteinkällor (insekter och marina proteiner) till användning av dessa proteiner i foder, livsmedel och biobaserade material, med syftet att kommersiellt producera hållbara proteinbaserade råvaror.

Österrike har ingen nationell plan men fokuserar trots detta på lokala proteingrödor och har under de senaste åren utökat sin areal med proteingrödor betydligt. Tack vare den starka efterfrågan på lokal produktion av icke genetiskt modifierat foder och ett fokus på jordbruksrådgivning har soja blivit den fjärde mest odlade grödan, och skulle kunna bli större än majs under de kommande åren.

Den nederländska livsmedelspolitiken omfattar ett mål att ombalansera kvoten mellan animaliska och vegetabiliska proteiner i humankonsumtion. Ett fokus är offentlig information och utbildning om nutrition, för att öka medvetenheten bland konsumenterna. Den nederländska mejerisektorn har lanserat en plan för att – senast 2025 – 65 % av de proteiner som används på mjölkgårdar kommer från det egna jordbruksföretaget eller från inom en radie på 20 km. Detta mål kommer att stimulera regional produktion av proteingrödor och gräs-klöverblandningar.

På överstatlig nivå undertecknade 14 medlemsstater den europeiska sojadeklarationen¹⁵ i juli 2017. Deklarationen innebär att medlemsstaterna åtar sig att främja hållbar sojaproduktion i lämpliga områden i Europa, uppta den i ett antal växelbruk och utveckla hållbara marknader för soja och andra baljväxter i Europa. De undertecknande parterna har gett löfte om att vidta åtgärder som att främja hälsosam och hållbar kost med användning av vegetabiliska proteiner, uppmuntra till mer exakt djurutfodring, minska beroendet av importerad soja genom effektivare användning av europeiska proteinkällor och stärka stödet för certifiering av hållbart producerade sojabönor.

7 SLUTSATSER

Tack vare en positiv marknadsmiljö och befintliga politiska åtgärder har EU-sektorn för vegetabiliska proteiner växt dynamiskt under de senaste åren, särskilt segmenten för premiumfoder och livsmedel.

Med de uppgifter som finns tillgängliga i nuläget är det svårt att kvantifiera hur dynamiskt dessa segment kommer att växa i framtiden. Trots detta kommer utvecklingen fortsätta att påverkas av följande drivkrafter:

¹⁴ Nationella bioekonomipanelen: *Proteins for the future*, 2018.

¹⁵ http://www.donausoja.org/fileadmin/user_upload/Activity/Media/European_Soya_signed_declaration.pdf

- Tillväxten för EU-odlade proteingrödors relativa konkurrenskraft jämfört med andra grödor och vegetabiliska proteiner från utanför EU, t.ex. genom tillgång till bättre växtsorter och bättre kunskap om särskilda jordbruksmetoder och andra aspekter av produktionscykeln.
- Utvecklingen av organiserade försörjningskedjor och producentorganisationer i sektorn, som möjliggör stordriftsfördelar, kvalitetsförbättringar och märkning för att främja EU-odlade proteingrödor.
- Större erkännande av hur baljväxter bidrar till miljö- och klimatmålen, med hjälp av ekologiska jordbruksmetoder som utökat växelbruk.
- Förändring i konsumenternas beteende och preferenser, däribland ombalansering av vegetabiliskt kontra animaliskt protein i humankonsumtion och miljövänligt jordbruk.
- Påverkan från annan politik och debatter i samhället om produktion av proteingrödor (t.ex. hejdad tropisk avskogning, för att bidra till Parisavtalet om klimatförändringar, FN:s mål för hållbar utveckling, direktivet om förnybar energi och den europeiska strategin för hållbarhet och bioekonomi).

Flera befintliga politiska instrument samt politiska förslag inom ramen för EU:s nya fleråriga budget (den fleråriga budgetramen), särskilt för jordbruk och forskning, tillhandahåller alternativ för att ytterligare stärka utvecklingen av EU-odlade vegetabiliska proteiner.

1. Stödja jordbrukare som odlar vegetabiliska proteiner inom ramen för den framtida gemensamma jordbrukspolitik som föreslagits, genom att inkludera dem i nationella strategiska jordbrukspolitiska planer

Utvecklingen av proteingrödor skulle kunna bidra till att uppnå de flesta av de nio målen i den gemensamma jordbrukspolitiken (ekonomiska, miljömässiga, klimatmässiga och socioekonomiska mål, inklusive hälsosammare kost).

För att stödja medlemsstaterna i att fastställa riktade åtgärder i linje med deras egna behovsanalyser kommer kommissionen att ge rådgivning om hur vegetabiliska proteiner kan införlivas i nationella strategiska planer. Detta kan bland annat göras genom att

- inrätta sektorsspecifika program, med en direkt eller indirekt fördel för protein, för att stärka försörjningskedjor, frigöra marknadens potential för vegetabiliska proteiner och öka motståndskraften hos jordbrukare,
- belöna fördelarna med baljväxter för miljö- och klimatmål (t.ex. växttäcken eller växelbruk) med hjälp av miljöprogram och åtaganden vad gäller miljö- eller klimatförvaltning inom ramen för landsbygdsutvecklingsprogrammen – båda erbjuder möjligheter att hjälpa producenter att övergå till hållbarare typer av jordbruk, inklusive hållbar intensifiering, bevarande jordbruk och ekologiska jordbruksmetoder,
- mobilisera landsbygdsutvecklingsstöd för investeringar i jordbruksföretag, stödja jordbruksrådgivning, kunskapsöverföring, inrätta producentorganisationer och samarbete i hela livsmedelskedjan,
- avsätta lämpliga belopp till kopplat inkomststöd för vegetabiliska proteiner som möter svårigheter i sin utveckling, för att göra dem mer konkurrenskraftiga/hållbara eller förbättra kvaliteten (och inte låta dem begränsas till ytterligare 2 %).

2. Fortsätta att stimulera konkurrenskraften genom forskning och innovation

Forskning och innovation är en viktig drivkraft för att förbättra de EU-odlade proteingrödornas konkurrenskraft. Fortsatt stöd från EU:s och medlemsstaternas forskningsprogram kommer att bidra till att täppa till luckor i förädling, uppväga låga investeringar från den privata sektorn i mindre proteingrödor och fokusera på miljövänligt växtskydd, hållbar markvård och försörjningskedjor.

Förslaget till Horisont Europa – med en fördubbling av budgeten för jordbruksbaserade livsmedel – kommer att göra det möjligt för oss att möta dessa utmaningar, bland annat (om så är relevant) genom inbjudningar till forsknings- eller innovationsprojekt som är särskilt ägnade proteingrödor.

Det europeiska innovationspartnerskapet för hållbarhet och produktivitet inom jordbruket, som stöds av både Horisont Europa och landsbygdsutvecklingsprogrammen, bidrar till att genomföra innovationer på jordbruksföretagsnivå och i försörjningskedjor.

Tematiska nätverk och verksamhetsgrupper inom innovationspartnerskapet kommer att fortsätta samla in bästa praxis och ta tillvara på forskningsresultat genom att sprida dem i hela EU.

3. Förbättra marknadsanalyser och öppenhet med hjälp av bättre övervakningsverktyg för vegetabiliska proteiner

Bättre insamling av uppgifter om priser och handelsflöden och om produktions- och konsumtionssiffror kommer att hjälpa oss att bättre förstå marknadsdynamiken.

GD Jordbruk och landsbygdsutveckling kommer systematiskt att införliva proteingrödor i arbetet vid marknadsobservatoriet för grödor och inleda en diskussion med medlemsstaterna och berörda parter om regelbunden datainsamling och datautbyte.

Genom att främja en öppnare marknad för vegetabiliska proteiner i hela värdekedjan kommer aktörerna att bättre kunna skraddarsy sina produktions- och investeringsbeslut. På medellång sikt kan det bidra till att utveckla möjligheter för riskhanteringsverktyg, inklusive framtida marknader för soja och andra proteingrödor som uttrycks i euro.

4. Främja fördelarna med vegetabiliska proteiner för nutrition, hälsa, klimat och miljö

Medlemsstaterna och berörda parter uppmanas att utnyttja de olika möjligheterna för att proaktivt kommunicera och främja proteingrödor för jordbruk, foder och livsmedel. Ett alternativ är att använda kommande inbjudningar inom ramen för EU-program för främjande av jordbruks- och livsmedelsprodukter, såsom

- program för EU:s kvalitetssystem – ekologiska,
- program som framhäver särskilda produktionssystem inom jordbruket, t.ex. spårbarhet, äkthet, märkning, närings- och hälsoaspekter, miljö och hållbarhet.

Under 2019 kommer 200 miljoner euro att finnas tillgängliga för samfinansiering av säljfrämjande program.

Kommissionen åtar sig dessutom att sprida information på olika sätt om fördelarna med vegetabiliska proteiner (t.ex. på mässor och sociala medier) och ytterligare interagera med barn genom skolprogram.

5. Öka utbytet av kunskap/bästa praxis i förvaltning av försörjningskedjor och hållbara jordbruksmetoder, och sammanställa information om forskning som

bedrivs inom förädling, teknisk innovation och bearbetning, t.ex. på en särskild kunskapsplattform

Kommissionen uppmanar till fortsatt debatt – med medlemsstater, Europaparlamentet och andra berörda parter – om hur man bäst kan främja regionala och nationella metoder och på så vis frigöra de vegetabiliska proteinernas ekonomiska potential, med hjälp av befintliga och framtida politiska instrument för ytterligare tillväxt för produktionen av vegetabiliska proteiner i EU.